

esse. Cum autem assertores huius secundae sententiae contendant, se doctrinam S. Thomae velle hac super re explicare, si consequens detractant, quod est contra S. Thomam, debent et antecedens respicere, quod ad ipsos pertinet. Et sic in hac difficillima et abdita quaestione doctrinam S. Thomae ea qua potuimus fidelitate et diligentia declarare, et quid verisimillimum nobis visum est vacuo animo depromere conati sumus. An propositum assequuti simus, acutus lector iudicabit, ipsum S. Thomam legendo, et praecipua loca eiusdem simul conferendo, in quibus hanc quaestionem diligenter et accurate versat.

QUAESTIO IV.

De categoriis accidentium generatim.

CONTINUATIO RERUM. Primus essendi modus, secundum quem rei competit esse in se, et non in alio, quique dicitur substantia, constituit proprie ens perfectum, nempe absolute et simpliciter; quia proprium est substantiae independentem a qualibet alia realitate seipsam sustentare in esse et vigere in rerum natura; et sic in ea simpliciter absolvitur ratio entis, nempe eius quod habet esse seu existit. Ex opposito reliqui entis modi, qui generatim a primo distinguuntur per hoc quod dicant rem, cui competat esse in alio, et inter se secerantur secundum diversas rationes essendi in subiecto, cum non constituent rem quae se sustentat in esse, ideoque non sint in rerum natura independentem ab alio, non dicuntur absolute, perfecte, et simpliciter ens, sed solum secundum quid et secundario. Ipsi quippe accedentes enti iam existentem et constituto non faciunt aliquid esse simpliciter, cum hoc praesupponant; sed alicui quod iam simpliciter est ens attribuant esse tale vel quantum, vel huiusmodi: consequenter non denotant id quod est, sed potius id quo aliqua res, quae iam est ens, evadit ens tale, vel quantum, vel aliquo modo se habens; hinc dicuntur entia secundum quid et per ordinem ad aliud, vel aliquid entis, vel entis ens, cum a substantia dependant ut sint.

Quare concretum substantiae, uti homo, nuncupatur *ens per se*: contra concretum accidentis, uti album, vocatur *ens per accidens*; nam licet substantia composita sit ex actu et potentia, tamen ex huiusmodi componentibus resultat una essentia seu ratio per definitionem explicata, cui competit esse primo et simpliciter independentem a quolibet alio subiecto. Verum in concreto accidentis compositio efflorescit inter subiectum quod habet suam completam essentiam et definitionem quodque est primo esse actuum, et formam supervenientem subiecto, quod est iam ens actu, et ipsi afferentem esse aliquid secundarium, quo con-

stituitur ens quale vel quantum, ideo secundum quid, et per ordinem ad substantiam. Cum autem omnes modis essendi seu habendi esse inter se primo diversi revocentur ad decem qui vulgo nominantur decem suprema rerum genera, horum primus, qui est reliquorum fundamentum, dicitur substantia; reliqui vero novem in substantia fundantur, ideoque communi nomine dicuntur accidentia; licet propter diversas rationes essendi in substantia, diversa et propria nomina sibi vindicant.

Quandoquidem a nobis satis explicata est ratio et natura primi praedicamenti, ut complete tradatur doctrina de divisione entis in decem categorias, aliquid dicendum est de generibus accidentium. Sic doctrinam peripatetico-scholasticam ab oppugnationibus vindicabimus recentium cartesianae philosophiae adstipulatorum, qui ipsam realitatem formarum accidentalium uno ore inficiantur.

ARTICULUS I.

DE DEFINITIONE ET VARIIS PARTITIONIBUS ACCIDENTIUM.

QUID ACCIDENS? Accidens prout e regione opponitur substantiae, nempe accidens praedicamentale a S. Thoma dicitur: *Res seu quidditas cui competit esse in alio tanquam in subiecto* (1).

Definitio declaratur. Ex proposita definitione eruitur nomine accidentis designari specialem quemdam essendi modum, qui e diametro adversatur modo essendi quem competere substantiae vidimus. Sicut enim substantia dicitur res seu quidditas cui debetur esse in se; sic ex opposito accidens est res seu quidditas cui competit esse in alio tanquam in subiecto. Quare substantia et accidens ita dividunt ens, ut nihil medium inter utrumque cadat, cum illud secerant per affirmationem et negationem, nimirum per actum essendi in se, vel non essendi in se. Huiusmodi accidens dicitur accidens reale, et categoricum seu praedicamentale, ut discriminetur ab accidente logico, quod est quintum universale Porphyrii, quodque solet etiam dici accidens categorematicum seu praedicabile. Accidens quippe praedicamentale significat modum secundum quem aliqua res habet esse in alio, nempe in substantia, ideoque extenditur ad omne id quod realiter est in rerum natura, et substantiae iam subsistenti affert aliquem secundarium essendi modum et secundariam perfectionem. Idcirco merito inferri potest: Non est substantia: ergo est accidens. Accidens vero praedicabile designat habitudinem contingentem praedicati ad subiectum,

(1) In 4. Sent. Dist. 12, q. 1, a. 1, sol. 1. ad 2 et alibi passim.

seu communis notionis ad ea quae sub ipsa continentur, et in hoc sensu accidens non vagatur per novem genera; sed a sua significatione excludit omnes modos essendi in subiecto, qui necessariam connexionem cum subiecto sibi vindicant. Hinc inter accidens logicum et substantiam datur medium, nempe forma accidentalis connexa necessario cum substantia, quae dicitur proprium seu quantum praedicabile explicatum a Porphyrio in sua *Isagoge*.

Praestat hac super re audire S. Thomam: «Accidens a philosophis dupliciter accipitur. Uno modo secundum quod dividitur substantiae et continet sub se novem rerum genera. Sic... inter substantiam et accidens non potest esse aliquid medium; cum substantia et accidens dividant ens per affirmationem et negationem; cum proprium substantiae sit non esse in subiecto, accidens vero sit esse in subiecto... Alio modo accipitur accidens secundum quod ponitur ab Aristotele unum de quatuor praedicatis (1 *Topic.* cap. IV) et secundum quod a Porphyrio ponitur unum quinque universalium. Sic enim accidens non significat id quod commune est novem generibus, sed habitudinem accidentalem praedicati ad subiectum vel communis ad ea quae sub communi continentur... Sic igitur accipiendo accidens est aliquid medium inter substantiam et accidens, id est inter substantiale praedicatum et accidentale, et hoc est *proprium*» (1).

Inhaerentia accidentis. Cum in praesenti controversia nobis agendum sit de accidente praedicamentali, quod explicavimus per hoc, quod denotat quidditatem habentem esse in alio, id est quamdam inhaerentiam in subiecto, ut plene intelligatur natura accidentis, haec ratio inhaerentiae quae est propria accidentis diligenter determinanda est. Siquidem esse in subiecto competit tum formae substantiali tum formae accidentali, et secundum hoc utraque forma minime differt. Quocirca ad rationem accidentis patefaciendam necessarium est assignare quid intersit inter modum inhaerendi formae substantialis et modum inhaerendi formarum accidentalium. Forma ergo substantialis licet in essendo non sit independens a susceptivo seu subiecto sine quo subsistere minime valet; nihilominus eius subiectum est ens mere in potentia, quod vicissim a forma dependet ad hoc ut compositum ex susceptivo et forma substantiali recipiat in se primum essendi actum, ex quo resultat ens per se unum. Hinc forma substantialis non est id quod subsistit seu in proprio suo esse sese sustentat, sed est pars illius quod subsistit. Ex adverso forma accidentalis neque existit independentem a subiecto, neque est pars eius quod sese in esse sustentat; sed recipitur in subiecto, quod est iam ens actu et in suo proprio esse subsistit, ita ut ex subiecto et forma resultat ens aliquod per accidens, nempe ens quale vel quantum.

(1) QQ. DD. *De spir. creaturis*, a. 11. q. 2. art. 2. ad 2. ad 2.

Quare hoc potissimum differt inter formam substantialem, et formam accidentalem, quod prima dicat ordinem ad susceptivum, quod est ens in potentia; altera vero dicat ordinem ad susceptivum, quod est iam ens actu, et consequenter per suum adventum afferat subiecto esse quoddam secundum. Hinc inhaerentia accidentis constituitur proprie et formaliter per hoc, quod sit forma, quae habet esse in subiecto quod sit iam ens in actu, et sic intelligitur illud esse in: *Quidquid supervenit alicui rei post primum esse est accidens.*

Differentia formae substantialis et accidentalis sic exponitur a S. Thoma: «Sicut forma substantialis non habet per se esse absolutum sine eo cui advenit; ita nec illud cui advenit, scilicet materia; et ideo ex coniunctione utriusque relinquitur illud esse in quo res per se subsistit, et ex eis efficitur unum per se; propter quod ex coniunctione eorum relinquitur essentia quaedam. Unde forma quamvis in se considerata non habeat rationem completam essentiae, tamen est pars completae essentiae. Sed illud cui advenit accidens, est ens in se completum consistens in suo esse, quod quidem esse naturaliter praecedit accidens, quod supervenit; et ideo accidens superveniens ex coniunctione sui cum eo non causat illud esse in quo res subsistit per quod res est ens per se, sed causat quoddam esse secundum, sine quo res subsistens intelligi potest esse. Unde ex accidente et subiecto non fit unum per se, sed unum per accidens, et ideo ex eorum coniunctione non resultat essentia quaedam, sicut ex coniunctione formae cum materia; propter quod accidens neque rationem completae essentiae habet, neque est pars completae essentiae: sed sicut est ens secundum quid, ita et essentiam secundum quid habet» (1). Quem locum enarrans Caietanus in commentario opusculi *De ente et essentia* tres convenientias et quinque discrepantias ordine recenset inter habitudinem formae substantialis ad materiam primam, et formae accidentalis ad subiectum seu ad substantiam.

Accidens absolutum et relativum. Si nomine accidentis absoluti intelligeretur forma quaedam, quae in essendo non dependeret a susceptivo, tunc nullum accidens posset dici absolutum, cum in ipsa definitione accidentis ponatur subiectum a quo in essendo dependet. Quod si nomen absoluti sumatur quatenus designat independentiam non a susceptivo, sed a termino ad quem accidens refert et ordinat suum subiectum, in hoc secundo casu accidens distribuitur in absolutum et relativum. Accidentia quippe relativa ea sunt, quae collocantur in unico praedicamento relationis, et quorum esse est, ut ait Philosophus, *ad aliud se habere*; cetera vero accidentia quae collocantur in reliquis octo generibus accidentium vocantur accidentia absoluta, quorum munus est vel subiecto intrinsece inhaerere ipsique aliquam perfectionem et de-

(1) Opusc. *De ente et essentia*, cap. VII; cf. etiam 1 p. q. 77, a. 6.

nominationem afferre, vel inhaerendo alicui subiecto aliud subiectum extrinsece denominare. Primi generis sunt *quantitas* et *qualitas*; secundi generis sunt sex postrema praedicamenta, nempe *actio*, *passio*, *quando*, *ubi*, *situs*, et *habitus*, quae dicuntur etiam a philosophis sex principia. Quare accidens absolutum illud est, quod ut sit non dependet a termino, licet inhaereat subiecto; accidens vero relativum illud nuncupatur, quod ita est in subiecto, ut sit dependens a termino.

Accidens absolutum et modale. Haec partitio qua accidens tribuitur in absolutum et modale non est proprie divisio accidentis in duas species per oppositas differentias separatas, ita ut accidenti absoluto vere opponatur accidens modale. Cum enim ipsum accidens modale vere absolvatur a termino, liquet ipsum posse dici posse accidens absolutum. Quam ad rem illa divisio ita est accipienda ut sit propemodum quaedam subdivisio accidentis absoluti in accidens modale, et in accidens non modale, quod inopia sermonis vocatur communi et generico nomine accidens absolutum. Et revera veteres philosophi minime partiri solebant accidens in absolutum et modale, licet non erant nescii, immo diserte profitebantur, quaedam accidentia absoluta esse meros modos.

Contra ea inter recentes, praesertim illos, qui cartesianis placitis imbuti sunt, maxime invaluit divisio accidentis in absolutum et modale, et illam explicant perinde ac inter partes dividentes esset veri nominis oppositio. Hoc eo consilio moluntur, ut persuadere possint, nullum dari accidens realiter distinctum a substantia. Statuta quippe oppositione inter accidentia absoluta et modalia, decernunt non dari accidentia absoluta, sed solum admittendos esse quosdam modos seu modificationes substantiae, quae cum iuxta ipsos realiter non differant a substantia, sed sint eadem substantia diversimode se habens, contorquent et concludunt, in rerum natura non dari realia accidentia.

Haec opinandi philosophandique ratio plura complectitur peccata. Primum, quod notionem modi seu accidentis modalis perverse definit per oppositionem ad accidens absolutum; cum accidenti absoluto non opponatur nisi relativum. Secundum, quod omnia accidentia ad modos proprie dictos revocat, cum praeter modos dentur quaedam accidentia, quibus nomen modi attribui nequeat. Tertium, quod falso admodum sancit, nullos modos esse realiter distinctos a substantia, cum philosophice absurdum sit realitatem modorum confundere cum realitate substantiae; et si nomen modi extenditur ad omne accidens quod cum substantia ponatur identicum, est in theologia periculosum propter accidentia Eucharistiae, et habitus supernaturales. Quocirca determinandum venit meliori qua fieri potest via, in re satis abstrusa, quaenam sit ratio propria et determinativa accidentis absoluti ad hoc ut dicatur proprie modus.

Generalis acceptio modi. Modus generatim inspectus iuxta S. Thomam mensuram quamdam importat (1), ideoque ubicumque est aliquid receptum, oportet ibi esse modum, cum receptum limitetur secundum recipientis capacitatem, et ideo cum esse creaturae essentialis et accidentalis sit receptum, sic modus non solum invenitur in accidentalibus, sed etiam in substantialibus (2). Hinc modus substantialis et modus accidentalis in hac communi acceptione important determinationem et coarctationem tum esse substantialis tum esse accidentalis ad capacitatem proprii subiecti. Consequenter modus substantialis de quo meminit S. Thomas valde diversus est a modo substantiali, de quo loquuntur aliquot Doctores Scholastici, qui introducunt quemdam modum substantialem a natura singulari realiter distinctum, quem vel antevertere vel subsequi existentiam opinantur, et per eum docent constitui suppositum seu substantiam creatae naturae; quemadmodum in superiori quaestione declaravimus.

S. Thomas contra, Augustini doctrinam sequutus, probe intellexit inveniri in omnibus rebus creatis esse tum substantiale tum accidentale determinatum, idest *commensuratum* ad propriam naturam quae est subiectum illius esse. Et cum mensura, iuxta Augustinum, rei cuilibet modum praefigat (3), consequenter in omnibus creaturis invenitur modus tum in substantialibus tum in accidentalibus, et ideo modus est limitatio, determinatio, vel commensuratio esse recepti ad capacitatem naturae recipientis. Quo in sensu si aliqua perfectio invenitur in aliquo subiecto praeter communem mensuram, recte et iuxta usitatum sermonem dicimus, eam praeter modum inveniri. Sic Aristides a Tullio dicitur: «Eam ob causam expulsus patria, quod praeter modum iustus erat» (4).

Peculiaris acceptio modi. Communis significatio modi mox declarata restricta est ad exprimendam rationem quamdam supervenientem quibusdam accidentibus, secundum quam diversimode substantiam actuante eique vel diversam specie perfectionem afferunt, vel diversum perfectionis gradum, remanente eadem specie. Sic rectitudo vel curvitas in linea dicitur accidens modale; sic etiam velocitas seu tarditas in motu, intensio vel remissio in calore, et ita porro. Quare modus, secundum quod hic accipitur, est semper accidens in alio accidente receptum, quo mediante substantiam perficit, ita tamen ut non omne accidens in alio receptum dici solet modus vel accidens modale: albedo quippe quae recipitur in superficie non dicitur accidens modale. Ex superius declaratis rite erimus non esse ita

(1) 3 *Sent. Dist. 27, q. 3, sol. 3.*

(2) *QQ. DD. De Ver. q. 21, a. 6 ad 5.*

(3) *De Gen. ad lit. lib. IV, cap. III, n. 7.*

(4) *Quaesi. Tusc. lib. V, cap. XXXVI.*

facile designare propriam rationem constitutivam et differentialem accidentis modalis; quod in causa est cur philosophi in diversas admodum discrepantesque ivere sententias.

Alli quippe opinantur accidens absolutum in eo discrepare ab accidente modali quod de essentia accidentis modalis sit actualis inhaesio; de essentia vero accidentis absoluti sit tantummodo inhaesio aptitudinalis. Haec sententia nobis haud probanda videtur, cum in ea supponatur, omne accidens absolutum esse per divinam potentiam separabile a subiecto; et ex adverso nullum accidens modale posse separari per Dei omnipotentiam a re cuius est modus. Verum primum est falsum, cum quaedam accidentia quae non sunt modalia separari haud valeant a substantia, uti accidentia propria, e. g. vires agendi, risibilitas in homine, et iuxta communem sententiam plures qualitates corporum: secundum vero non est satis evidens, cum non constet certo infinitam Dei virtutem non posse eo protendi, ut aliquem modum conservet sine subiecto, cuius est modus.

Neque omnino apta nobis videtur alia modorum explicatio a quibusdam tradita, secundum quam appellantur accidentia modalia modi secundum quos accidentia afficiunt substantiam, ipsa vero accidentia quae substantiam afficiunt dicuntur accidentia absoluta. Haec formula licet non videatur falsa, tamen non satis declarat rem explicandam; nam accidentia modalia explicat per modos, cum praecise declarandum foret quid sit modus, prout quaedam accidentia denominat.

Verosimilius fortasse per inductionem concludere possemus, illa accidentia dici modalia vel modos, quae recepta immediate in aliis accidentibus, illa vel intendunt vel remittunt, vel etiam in species scindunt, uti rectitudo et curvitas in linea. Ceterum in hac difficili quaestione quae versatur circa entia quae habent minimam entitatem et ideo minimam intelligibilitatem ab ulteriori inquisitione consulto abstinemus, cum non eo spectet nostra disputatio, ut rite secernantur accidentia modalia a non modalibus, sed potius ut in tuto ponatur accidentia sive modalia sive non modalia realiter distingui a substantia, et non repugnare aliquod accidens posse omnipotenti Dei virtute existere separatum a substantia.

ARTICULUS II.

DE INHAERENTIA ACCIDENTIUM.

QUAESTIO DETERMINATUR. Essentia quae est pars entis et fungitur munere subiecti relate ad esse, illud in constitutione entis significat per quod ens collocatur in aliquo genere et in determinata specie, idest in peculiari quodam entium gradu. Quapropter expli-

cata ratione essentiae per quam entia collocantur in genere et specie substantiae, ipsa instituti nostri ratio postulat, ut aliquid disseramus de essentia accidentium, et sic nihil in latitudine entis inexploratum deseratur, et simul aditus aperiatur ad illas quaestiones dirimendas in quibus acerrimum viget certamen inter philosophiam peripateticam et recentes novatores, qui ipsam distinctionem substantiae ab accidentibus negantes, omnem realitatem corporum revocant ad materiam et motum localem. Si enim isti philosophi audirentur, naturae visibilis infinita propemodum varietas, et innumerabiles perfectiones tam inter sese diversae ac dispares gradibus et genere, quae divinam gloriam enarrare gestiunt, nihil aliud essent nisi una eademque materia variis distincta figuris, et multiplici motu agitata.

Quae cum ita habeant, ut diversa rerum genera et species, quae admirabilem mundi ordinem conflant, in tuto ponamus, et realem distinctionem substantiae ab accidentibus vindicemus, declarandum nobis venit quo pacto accidentia habeant essentiam, quidque sit proprium constitutivum essentiae accidentium per quod ab essentia substantiae secernatur. Huic problemati sequenti propositione satisfaciemus.

PROPOSITIO.

Accidentia imperfectam habent essentiam, nempe dependentem ab extraneo subiecto, quae propterea in suo conceptu involvit aptitudinalem inhaerentiam.

Nota. Inhaerentia dicitur aptitudinalis per oppositionem ad inhaerentiam actualem; et ideo sensus propositionis in eo est, quod accidentia in ipso conceptu et definitione involvant non actualem inhaesionem in subiecto, sed solum aptitudinalem, quae declaratur per naturalem exigentiam habendi esse in alio tamquam in subiecto. Haec naturalis exigentia semper remanet in accidente, etiamsi per omnipotentem Dei virtutem accidens existat separatum a subiecto. Cum autem dicimus inhaerentiam aptitudinalem esse de essentia accidentis, non ita propositio accipienda est, perinde ac omnis forma accidentalis cuiusque generis et speciei ita in sua essentia involvat exigentiam essendi in subiecto, ut Deus possit miraculose supplere munus subiecti sustentantis illam formam, eamque realiter separare a subiecto naturaliter ipsam sustentante. Sed sensus propositionis est, essentiam accidentis generatim spectatam involvere exigentiam naturalem essendi in subiecto, ita tamen ut dari possit quaedam forma accidentalis, quae ob peculiarem rationem ortam ex suo genere vel ex sua specie involvat actualem inhaesionem ad hoc ut valeat existere. Tunc illa actualis inhaesio non consequitur communem naturam et rationem formae accidentalis, sed rationem talis formae seu talis accidentis. Cum autem hic loquamur de accidente in universum prout opponitur

substantiae praedicamentali, merito affirmamus, essentiam accidentis in eo esse positam, quod dicat naturalem exigentiam habendi esse in subiecto, quam naturalem exigentiam inhaerentia aptitudinalis declarat.

Diversae philosophorum sententiae. Posthabitis illis philosophis, qui post eversam a Cartesio christianam philosophiam, vel directe vel indirecte negant omnem realem distinctionem accidentium a substantia, omnes Scholastici in eo conveniunt, quod decernant actualem inhaerentiam non esse de essentia accidentium, ideoque non repugnare accidens aliquid, quod divina virtute existat separatum a substantia. Verum ad inhaerentiam aptitudinalem quod spectat, Scotus opinatur ipsam non esse de ratione et intellectu accidentis generatim accepti, cum accidentia absoluta non modalia, uti quantitas et qualitas, nullum involvant in suo conceptu respectum, quem aptitudinalis inhaerentia implicaret (1). Contra S. Thomas, et omnes Doctores qui in philosophando ipsum sequuntur, in eo concordēs sunt, quod admittant propositam a nobis conclusionem, utpote evidenter consequentem doctrinam peripatetico-scholasticam substantiae et accidentis.

Prob. 1.^a pars. Arg. 1.um, quod sic efficitur. Essentia est id quo vel secundum quod res habet esse in determinato genere, et in determinata specie. Atqui essentia accidentium per se et solitarie spectata haud sufficit ad hoc ut res habeat esse in determinato genere et in certa specie, nempe ut existat. Ergo accidentia non habent perfectam absolutamque essentiam. Et revera, ut quadantenus illustretur argumentum ceteroquin satis per se perspicuum, hoc differt inter substantiam et accidens, quod essentia substantialis in se absolute et independenter a quolibet alio susceptivo recipit esse, ideoque substantia absolutam et expletam habet essentiam. Contra essentia seu forma accidentalis non recipit esse in se independenter a subiecto seu a substantia, sed esse accidentale recipitur in composito ex essentia substantiali et forma accidentalī, et ideo accidens substantiae superveniens adventu suo ipsi affert esse quoddam secundarium. Patet ergo essentiam accidentium non esse expletam et perfectam.

Arg. 2.um Illa habent incompletam imperfectamque essentiam, quae habent incompletam definitionem. Atqui accidentia habent incompletam definitionem. Ergo accidentia habent incompletam essentiam. Propositio maior ex eo liquet, quod definitio sit oratio patefaciens naturam seu essentiam rei; hinc quaelibet res sicut habet definitionem, ita sibi vindicat essentiam, cum definitio et definitum sint unum idemque (2). Propositio vero minor exinde suadetur, quod quaecumque definiuntur per aliquid, quod sit extraneae naturae pertineatque ad diversum genus, imperfecte definiuntur et declarantur, quia

(1) Scotus, 4 Sent. Dist. 12, q. 1.

(2) 1 Sent. Dist. 25, q. 1, a. 1 ad 2.

definiuntur per extrinseca. Iam vero accidentia ita definiuntur ut in eorum definitione ingrediatur subiectum, quod est alienae naturae, pertinetque ad genus substantiae (1). Ergo accidentia habent imperfectam definitionem.

Praestat illustrare expositam rationem ipsis verbis Angelici Praeceptoris, qui de essentia accidentium disserens, haec ad rem nostram profert: « Quia, ut dictum est, essentia per definitionem significatur, oportet quod eo modo habeant essentiam quo habent definitionem. Definitionem autem habent incompletam, quia non possunt definiri, nisi ponatur subiectum in eorum definitione, et hoc est quia non habent in se esse absolutum per se a subiecto » (2).

Prob. 2.^a pars, nempe essentiam accidentium involvere inhaerentiam aptitudinalem. Haec secunda pars quae ita arcte necitur cum prima, ut eam necessario consequatur, sic directe effici potest. Si accidentia non dicerent aptitudinalem inhaerentiam seu transcendentalem habitudinem et respectum ad subiectum tamquam ad proprium sustentativum, accidentia essent entia absoluta a subiecto, et penes modum essendi non differrent a substantia. Iam vero accidentia non sunt absoluta a subiecto, cum subiectum ponatur in eorum definitione, et penes modum essendi se diametro opponantur substantiae, uti constat ex definitione substantiae et accidentis. Ergo accidentia essentialiter dicunt inhaerentiam aptitudinalem seu naturalem exigentiam essendi in subiecto, ita ut, si naturaliter existunt, minime possint existere separata a subiecto.

Confirmatur. Et re vera si essentia accidentis non includeret transcendentalem ordinem ad subiectum a quo sustentatur in esse, seu exigentiam habendi esse in subiecto, nihil obstaret, quominus accidens diceretur ens absolute et simpliciter; et tunc germanum verumque discrimen inter substantiam et accidens evanesceret; immo ipsa differentia periret inter formas per se subsistentes et formas informantes, uti acute consideranti in comperto est. Sic congruenter huic opinioni negandae forent omnes causae formales, quae sint intrinsecus constitutivae rerum, uti facitatum videmus tum a veteribus, tum a recentibus Atomistis.

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

Oppon. 1.º Accidentia dicuntur entia, quia composita sunt ex essentia et esse. Atqui omne quod hoc sensu dicitur ens, habet integram et completam essentiam. Ergo accidentia habent completam essentiam.

(1) *Metaph.* lib. VII, text. 15.

(2) *De ente et essentia*, cap. VII.

Resp. Dist. mai. Accidentia dicuntur entia absolute et simpliciter, *Neg.* Dicuntur entia secundum quid et per ordinem ad substantiam, *Conc. Contradist. min.* Omne compositum ex essentia et esse quod est ens absolute et simpliciter, habet perfectam essentiam, *Conc.* Quod est ens secundum quid et per ordinem ad aliud in quo existit, habet integram essentiam, *Neg.*

Explico. Ratio cur ens compositum ex essentia et esse habet proprie, vere et complete essentiam non est solum quod huic compositioni sit obnoxium; sed etiam et praecipue quod esse ex quo denominatur ens, recipiatur mere in illa essentia tamquam in proprio et adaequato receptibili. Iam vero forma accidentalis non recipit esse in se tamquam in adaequato receptibili, quod se sustentat in esse; sed illud recipit in coniuncto ex essentia substantiali et forma accidentali, et ideo forma accidentalis non est perfectum essendi subiectum, nec consequenter essentia completa et perfecta. Rationem hanc sic paucis complectitur S. Thomas: « Quia ens absolute et primo dicitur de substantia, et posterius secundum quid de accidentibus, inde est quod essentia proprie et vere est in substantiis, sed in accidentibus est quodammodo et secundum quid » (1).

Oppon. 2.º Sicut actus essendi substantialis recipitur in essentia substantiali, ita actus essendi accidentalis recipitur in forma accidentali. Atqui essentia substantiae est perfecta et completa. Ergo et essentia accidentalis.

Resp. Dist. mai. Utraque essentia est subiectum actus essendi, *Conc.* Recipit actum essendi eodem modo, *Neg. et Conc. min. Neg. cons.*

Explico. Difficultas ludit in ambiguis; cum enim potentia et actus dividant ens et quodlibet genus entis, in quolibet genere datur compositio essentiae et existentiae tamquam potentiae et actus, et consequenter substantia et accidens in eo conveniunt quod habeant essentiam actu essendi acuatam. Nihilominus inter substantiam et accidens illud maxime differt, quod substantia habeat esse in se, tamquam in suo esse consistens; accidens contra habeat esse in alio tamquam in subiecto, ideoque eius esse est inesse.

Oppon. 3.º Si accidentia dicuntur entia per ordinem ad substantiam, omnia accidentia erunt entia relativa. Atqui dantur accidentia absoluta. Ergo accidentia non dicuntur entia per ordinem ad substantiam.

Resp. Dist. mai. Omnia accidentia erunt entia relativa per ordinem ad subiectum, *Conc.* Per ordinem ad terminum, *Neg. Contradist. min.* Dantur accidentia absoluta, quatenus absolvuntur a subiecto, *Neg.* Quatenus absolvuntur a termino, *Conc. et Neg. cons.*

(1) De ente et essentia, cap. II.

Explico. Difficultas haec, quae fluit ex doctrina Scoti, aequivocatione laborat; nam absolutum, prout accidentia respici, dici potest dupliciter, vel quatenus negat ordinem ad subiectum, et in hac acceptione nullum accidens dici potest absolutum: vel quatenus negat ordinem ad terminum, et tunc quaedam accidentia sunt absoluta, et quaedam relativa, et ea proprie sunt, quorum esse est ad aliud se habere, unde dicuntur esse ad aliud, et constituunt distinctum praedicamentum relationis. Hinc respectus ad subiectum, qui communis est omnibus accidentibus, non differt ab ipsa essentia accidentis, ideoque dici etiam solet respectus seu relatio transcendentalis; respectus vero ad terminum, qui realiter differt a fundamento, seu a re ipsum causante, dicitur relatio praedicamentalis. Ceterum si vera esset haec Scoti opinatio, concludendum foret tum formas accidentales tum formas substantiales etiam materiales, esse independentes in essendo a quolibet receptivo seu materia.

Oppon. 4.º Nulla relatio est de intellectu et essentia entis positi extra praedicamentum relationis. Atqui inhaerentia est relatio. Ergo non est de essentia accidentium absolutorum.

Resp. Dist. mai. Nulla relatio transcendentalis, idest secundum esse in, *Neg.* Relatio praedicamentalis, idest secundum esse ad, *Conc. Contradist. min.* Inhaerentia est respectus transcendentalis, idest secundum esse in, *Conc.* Praedicamentalis, idest secundum esse ad, *Neg. et Neg. cons.*

Explico. Difficultas satis soluta remanet ex responsione ad priorem difficultatem. Scotus quippe confundit respectum illum qui constituit proprium genus relationis seu accidens relativum cum respectu quem omnia accidentia ex sua essentia dicunt ad substantiam, in qua esse habent, quam habitudinem vocabulorum penuria vocamus etiam respectum vel relationem. Ex hac confusione ducit ortum illa vel falsa, vel non satis accurata doctrina, quam quidam auctores explicant de praedicamento relationis.

Oppon. 5.º Si inhaerentia esset de essentia omnium accidentium, haec ratio habendi esse in subiecto esset communis omnibus accidentibus. Atqui si datur aliqua ratio communis omnibus accidentibus, erit unum supremum genus accidentium. Ergo inhaerentia non est de essentia omnium accidentium.

Resp. Dist. mai. Esset communis univoce, *Neg.* Analogice, *Conc. Contradist. min.* Si esset communis univoce, daretur unum supremum genus accidentium, *Conc.* Si esset communis analogice, *Neg. et Neg. cons.*

Explico. Respectus ad subiectum quem omnia accidentia sibi vindicant non est eiusdem rationis, sed diversificatur secundum diversum esse cuiuslibet accidentis, ideoque non potest ab omnibus accidentibus abstrahi ratio quaedam communis, quae univoce dicatur

de ipsis, et consequenter omnia accidentia non constituunt aliquod supremum genus. Accidentia quippe habent communitatem analogicam, quatenus conveniunt in eo, quod ipsis competat esse in alio; sed discrepant inter se eo quod secundum diversos modos ipsis competit esse in subiecto. Recte ergo Caietanus scotisticae difficultati sic respondet: «Esse *in* est diversarum rationum in praedicamentis, sicut et ens: est siquidem *in* analogum ad novem genera accidentium, sicut et ens ad omnia genera » (1).

ARTICULUS III.

DE REALI DISTINCTIONE ACCIDENTIUM A SUBSTANTIA.

QUAESTIO DEFINITUR. Quae hactenus a nobis disputata sunt de ratione et natura accidentium perspicue admodum ostendunt formas accidentales esse realiter distinctas a substantia cui inhaerent. Accidentia quippe per suum accessum substantiae afferunt non solum rationem aliquam a quidditate substantiali distinctam; verum etiam quemdam essendi modum ab esse substantiae probe diversum independentem a quolibet hominis intellectu cogitante. Sic nemo mortaliu incorruptam integramque naturae vocem audiens dubitavit unquam, albedinem, sanitatem, scientiam esse realitates distinctas ab homine, cum expertus sit colorem, sanitatem, scientiam independentem a suo intellectu accedere et recedere ab eodem homine, neque credit unquam colorem, sanitatem, scientiam suo accessu nullam afferre subiecto realitatem, ita ut homo, et homo albus, sanus, doctus, secundum rem et veritatem sint prorsus idem.

Nihilominus veteres philosophi ante Aristotelem, qui causas formales e rerum visibilibus constitutione susulerunt, docentes, essentiam corporum sitam esse in extensione, quam explicabant per atomorum concretionem, congruenter huic placito formas etiam accidentales negaverunt. Haec veterum philosophorum imaginatio revocans omnem naturae realitatem ad materiam et motum localem, iterum in scenam reducta fuit a Cartesio, eiusque discipulis, qui quoad ipsa pene verba illud idem docent, quod professi sunt veteres Physici a Philosopho iam pridem expliosi.

Cartesianorum doctrina. Licet novatae philosophiae sectatores mire dissentiant inter se in explicandis accidentalibus corporum mutationibus; nihilominus omnes in eo concordantes sunt, quod tucantur, omnes formas substantiales iuxta et accidentales implicare repugnantiam, ideoque non esse nisi vanas Scholasticorum voces, nulla subiecta

(1) Opusc. *De ente et essentia*, cap. VII, q. 17.

re et veritate. Constituto hoc dogmate, pergunt et docent, omnia accidentia corporum non esse nisi quasdam mechanicas affectiones, licet imperitorum vulgus putet eas esse qualitates. Cum autem huiusmodi mechanicae affectiones, quae reducuntur ad motum localem, nihil reale addant substantiae corporali, concludunt accidentia omnia revocari ad quosdam modos a substantia unice distinctos secundum nostram concipiendi rationem. In hoc explicando iterum inter se vehementer certant; nam alii reducunt accidentia ad meros modos, alii contra affirmant, ea dici posse aliquid absolutum substantiae inexistens per identitatem. Attamen omnes ad unum decernunt, accidentia nihil aliud esse, nisi substantiam diversimode modificatam et determinatam. Iuxta memoratos philosophos intellectus noster concipiendo solam substantiam, apprehendit eam indeterminate; sed concipiendo eam accidentibus circumseptam, ipsam intelligit determinate, prout in rerum natura existit: eodem ferme pacto ac concipit hominem indeterminate per intellectum animalis, et eundem hominem intelligit determinate adiciendo differentiam rationalis, quae non est diversa realiter a genere.

Doctrinae mox expositae assertores, qui placita Leucippi, Democriti, et Epicuri ab inferis excitarunt, quique confundunt conspectum oculorum et imaginationem cum acie et cognitione intellectus, non desinunt gloriose affirmare huiusmodi opinionem esse indubiam, evidentemque concludi ex scientifica phaenomenorum explicatione. Nimirum postquam ipsum scientiae nomen perditum ivere; nam vera scientia non nisi per causas formales concludit et manifestat proprias passiones subiecti scibilis; non veniunt tanti nominis dignitate ac splendore abuti. Audiant potius Leibnitium, virum scientiarum experimentalium maximeque mathematicarum apprime consultum, qui Bayle aperte respondet, Cartesianorum argumenta quae tollunt reale discrimen inter substantiam et accidentia esse nullius roboris, et Cartesianos discrimen illud subvertentes, magnam attulisse philosophiae calamitatem (1).

Sententia Scholasticorum. Cartesianorum opinionem e regione opposita est sententia peripatetico-scholastica. Scholastici quippe una voce affirmant, accidentia sive quae dici solent absoluta, sive quae vocari solent modalia in omnibus substantiis creatis sive materialibus sive spiritualibus esse formas realiter distinctas a subiecto cui inhaerent, et in quo esse habent, ideoque categorias seu praedicamenta constituere genera entium inter se realiter distincta. Neque solum praedictae sententiae veritatem evidentissimis rationum conclusionibus demonstrant; sed eam insuper defendunt ut omnino necessariam ad quaedam dogmata Fidei sarta rectaque servanda, eaque praesertim

(1) Epist. 21 ad Des Bosses.

quae spectant Sacratissimum Eucharistiae mysterium, et naturae humanae elevationem ad statum supernaturalem. Ad vindicandam ergo hanc magni momenti veritatem, sequentem statuimus propositionem, eamque praecipue confirmabimus rationibus ex Philosophia Prima petitis, nimirum quae respiciunt quodlibet ens creatum, et non ens contractum ad substantias visibiles.

PROPOSITIO.

In ente creato praeter substantiam admittendae sunt formae accidentales seu accidentia, quae substantiae inhaerent tanquam subiecto ab ipsis realiter distincto, et cui afferunt perfectionem et esse quoddam secundarium.

Arg. 1.um Si in ente creato essentia substantialis non differret realiter a formis accidentalibus eam perficientibus et determinantibus ad esse quoddam secundarium et secundum quid, omnia praedicata quae tribuerentur cuilibet enti creato essent praedicata essentialia, nempe aliquid denotantia quod pertinet ad ipsam rei essentiam. Atqui hoc est prorsus abnorme, cum solummodo in ente infinito, in quo omnia identificantur cum sua essentia, hoc dici possit et debeat. Ergo in creaturis formae accidentales sunt realiter distinctae ab essentia substantiali cui inhaerent et quacum compositionem faciunt.

Decl. arg. Cum praedicatum quod tribuitur alicui substantiae per affirmativam propositionem denotet aliquid conceptum per modum formae vere et realiter inhaerens subiecto, si in subiecto non adest nisi realitas essentiae substantialis, praedicatum erit essentialia, nempe pertinens ad ipsam rei definitionem, licet a nobis concipiatur per modum formae inhaerentis. Sic omnia praedicata quae a nobis tribuuntur Deo sunt essentialia et quidditativa, tametsi a nobis concipiuntur per modum accidentis, uti sapientia, iustitia, misericordia. Iam vero nemo sanus dicit, omnia praedicata in creaturis esse essentialia, et sapientiam, iustitiam et misericordiam esse ipsam essentiam creaturae. Ergo sunt realitates superadditae creaturarum essentiae. Unde homo qui merito et vere dicitur homo seu animal rationale per essentiam, neutquam dici potest sapiens per essentiam; quia sapientia est perfectio eius essentiae superveniens, quae potest etiam ab ipsa abesse. Quam ad rem S. Thomas natura lenissimus adversariorum audaciam stomachans, ait: « Quidquid dicatur de potentis animae, tamen nullus unquam opinatur nisi insanus, quod habitus et actus animae sint ipsa eius essentia » (1).

Arg. 2.um In omni ente creato dantur reales mutationes, manente eadem essentia speciei; nam immutabilitas est attributum solius Dei. Atqui huiusmodi mutationes minime intelligi possunt, nisi admittantur

(1) QQ. DD. De spir. creaturis, a. 2 ad 1.

accidentia ab essentia speciei realiter distincta. Ergo in substantiis praedicamentalibus dantur formae accidentales ab ipsis realiter distinctae.

Propositio maior ab ipsis adversariis conceditur, qui veritate coacti inficiari nequeunt sive in rebus visibilibus sive in rebus intelligibilibus esse transitum ex uno statu in alium statum. Sic agens intellectivum quando aliquid de novo intelligit et vult, de non intelligente et non volente fit intelligens et volens. Sic corpora ex uno colore mutantur in alium, et ita porro, uti quotidiana experientia ostendit. Neque minus perspicuum est realem alicuius rei mutationem manente eadem essentia speciei impossibilem fore, nisi essentiae substantiali vel subiecto aliquid accidens accederet, quod in ipso haberet esse seu inhaereret, vel aliquid accidens ab ipso recederet: « Omne quod movetur, inquit S. Thomas, quantum ad aliquid manet, et quantum ad aliquid transit; sicut quod movetur de albedine in nigredinem manet secundum substantiam » (1).

Redarguuntur Cartesiani, qui ut negare possint formas substantiales in corporibus, acriter defendunt, nullam dari mutationem substantialem nullamque veram corruptionem et generationem substantiae. Probe enim intelligebant ex mutationibus substantialibus necessario concludi, corpora esse composita ex materia et forma tanquam ex principiis realiter inter se distinctis. Ergo, admissis mutationibus accidentalibus, quas et ratio docet et ipse sensus adesse testatur, coguntur vel invitati inferre in substantiis dari accidentia ab ipsis distincta. Cum vero quamlibet formam consequatur esse; non enim, ait S. Thomas, daretur sapientia, nisi per eam aliquis sapiens esset; concludendum sane est, in rebus creatis omnibus praeter esse substantiale, quod est necessario unum, dari esse accidentale ab ipso realiter distinctum, et quod est, multiplex. Hinc Aquinas ait: « Aliud est esse albi, et aliud esse hominis, cui advenit albedo » (2).

Scholastici doctrinam hanc non solum ab Aristotele, sed ex ipsis Patribus hauserunt. Ad instar omnium transferimus aureum hunc Augustini locum: « Candor corporis non est essentia; quoniam ipsum corpus essentia est, et illa eius qualitas; unde et ab eo dicitur candidum corpus, cui non hoc est esse, quod candidum esse. Aliud enim ibi forma, et aliud color, et utrumque non in seipso, sed in aliqua mole, quae moles nec forma nec color est, sed formata et colorata » (3).

Augustino et Doctoribus Scholasticis praeverat Aristoteles, qui ad subvertendam unitatem entis a Melisso et Parmenide inductam, docet, ens multipliciter dici, et quandoque significare substantiam, quandoque quantitatem, quandoque vero qualitatem, quae certe non sunt unum

(1) 1 p. q. 9, n. 1.

(2) Contra gent. lib. IV, cap. XIV.

(3) De Trin. lib. VII, cap. I, n. 2.

idemque ens. Sic enim directe argumentatur contra Parmenidem: « Aliud erit album, aliud vero id in quo recipitur album. Non quod separatum sit album, sed quia oportet album esse aliud ab eo cui inest » (1).

Congeries argumentorum. Alia argumenta ad eandem veritatem evincendam deduci possent: 1°) ex analogia entis, quod praedicatur de substantiis et de accidentibus, nam notio praedicari nequit analogice, nisi de rebus realiter distinctis; 2°) ex modo intelligendi intellectus nostri qui ex effectibus, idest ex operationibus, quae sunt accidentia, cognoscit substantias; 3°) demum ex eo quod nulla substantia creata expletam et cumulatam perfectionem accipit per suum esse substantiale, sed constituta in suo primo esse, ulterius perficitur per realitates ipsi in suo primo esse constitutae supervenientes. His omnibus rationibus velut cumulus accedit argumentum ductum ex habitibus supernaturalibus et virtutibus infusis Fidei, Spei, et Caritatis, quae in sententia adversariorum vel essent ipsae essentiae animae, vel fumentum intellectus nostri.

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

Oppon. 1.º Id quod non potest existere sine alio ipsum determinante, non distinguitur realiter ab ipso. Atqui substantia non potest existere sine quibusdam accidentibus eam determinantibus. Ergo substantia non distinguitur ab accidentibus.

Resp. Dist. mai. Quod non potest existere sine alio ipsum determinante, non distinguitur ab ipso per suum esse essentiae, *Neg.* Non distinguitur ab ipso per suum esse existentiae, *Subdist.* Si ab alio determinatur ad hoc ut possit recipere actum existendi, *Conc.* Si non potest existere sine alio determinante, quia determinans ab ipso in suo primo esse iam constituto resultat necessario, *Neg.* *Contradist. min.* Substantia nequit existere sine accidentibus, quia eget illa determinatione ad recipiendum esse substantiale, *Neg.* Quia constituta in suo primo esse, necessario connectitur cum quibusdam accidentibus, quae ex ipsa causantur per necessariam resultantiam, *Conc.*

Explico. In ente composito, quod necessario coalescit ex pluribus realitatibus, quandoque partes componentes ita dependent inter se mutuo, ut non possint recipere esse existentiae, nisi mutuo copulatae; sicut materia prima, et forma substantialis quarum neutra existit seorsum ab alia, et in hoc casu partes illae componentes licet non differant per esse existentiae, cum actuatur unico essendi actu, differunt tamen per esse essentiae, quia realiter uniantur ad completam essentiam efficiendam. Quandoque vero partes componentes ita co-

(1) *Physic.* lib. I, cap. IV, text. 25.

pulantur inter se, ut pars quae fungitur munere subiecti determinabilis, licet independenter ab alia sit iam actuata primo actu essendi, et sit iam ens absolute et simpliciter, idest substantia; nihilominus ex ipsa dimanat per necessariam resultantiam aliqua forma accidentalis, quae in subiecto recipitur et illud determinat non simpliciter ad esse, sed ad esse tale vel tale. In hoc secundo casu haec forma determinans differt realiter a subiecto, cui inhaeret et cui affert esse quoddam secundarium tum ratione essentiae tum ratione existentiae, licet mutuo dependeant inter se in existendo, cum neque subiectum possit esse sine illa forma, neque illa forma determinans sine subiecto propter necessariam connexionem substantiae et accidentis proprii.

Illam autem dependentiam non est par et eadem utrinque, quia accidens dependet a substantia quatenus per substantiam habet esse et per eandem existit et sustentatur in esse; substantia contra dependet in essendo ab accidente, quia non potest existere sine quibusdam accidentibus quae cum ipsa necessario connectuntur, ut propria passio cum suo subiecto.

Oppon. 2.º Si accidens esset realiter distinctum a substantia, iure diceretur ens. Atqui ab Aristotele et a S. Thoma dicitur aliquid entis, vel entis ens. Ergo accidens non est realiter distinctum a substantia.

Resp. Dist. mai. Diceretur ens absolute et simpliciter, *Neg.* Diceretur ens secundum quid et per ordinem ad substantiam, *Conc.* *Contradist. min.* Dicitur aliquid entis vel entis ens, quia nullo modo est ens distinctum a substantia, *Neg.* Quia non est ens absolute et simpliciter, idest quia non habet esse sibi proprium, *Conc.*

Explico. Denominationes illae secundum quas accidens dicitur aliquid entis vel entis ens, vel id quod aliquid est non simpliciter sed secundum quid, et aliae harum similes, nullo pacto ostendunt, accidentia non esse realiter distincta a substantia; sed solum declarant accidentia non esse absolute entia, sed denominari entia per ordinem ad substantiam per quam et in qua esse habent. Ens quippe absolute et simpliciter est ens subsistens, nempe id quod habet esse in se, quod solum attribui potest substantiae, quae proprie est ens, quia per se et in se habet esse. Accidens vero non habet esse neque per se, neque in se, quia esse eius et causatur a substantia et recipitur in composito ex substantia et forma accidentalit; unde illud quod proprie existit per formam accidentalem est concretum ex substantia et accidente; nisi quisque velit affirmare, accidens esse ens per se, quod est secum egregie pugnans. Iure ergo accidens dicitur potius aliquid entis quam ens, ut rite distinguatur a substantia, quae est primus et absolutus essendi modus. Quod si accidens reciperet in se suam existentiam, et a fortiori si identificaretur cum sua existentia, tunc proprie et presse diceretur ens et non posset dici aliquid entis, et consequenter esset idem ac substantia. Quare ratio loquendi Aristotelis et Scholasticorum non

perimit, sed in tuto collocat realem distinctionem substantiae et accidentis.

Oppon. 3.º Substantia ab accidente determinatur ad hunc vel ad illum essendi modum. Atqui qualibet res determinatur ad aliquem modum essendi a proprio esse, non ab esse distinctae realitatis. Ergo accidens non est realitas distincta a substantia.

Resp. Dist. mai. Substantia determinatur ab accidente ad modum essendi primum et substantialem, *Neg.* Secundarium et accidentalem, *Conc.* *Contradist. min.* Qualibet res determinatur ad essendi modum substantialem per esse quod non sit alterius realitatis, *Conc.* Ad modum essendi accidentalem determinatur per esse identificatum cum esse substantiali et non ipsi superadditum, *Neg.* et *Neg. cons.*

Explico. Solutio in promptu est ex superius declaratis; cum enim in substantiis creatis et praedicamentalibus inveniatur esse primum, quo substantia est simpliciter et absolute ens, et esse secundarium, quo eadem substantia est ens quale vel quantum vel aliquo modo se habens, substantia est ens absolute per suam essentiam et esse, quod ipsam consequitur, et ens secundum quid per formam essentiae superadditam a qua fluit aliud esse quod a primo distinguitur, et quod recipitur non in substantia solum, sed in composito ex substantia et accidente.

Oppon. 4.º Accidens determinat intrinsece substantiam. Atqui intrinseca determinatio procedit a propria realitate. Ergo accidens non est distinctum.

Resp. Dist. mai. Idest per realitatem constituentem substantiam, *Neg.* Per realitatem non habentem esse extraneum a substantia, *Conc.* *Contradist. min.* Intrinseca determinatio procedit a realitate, quae non habet extraneum esse, *Conc.* A realitate quae constituit ipsam substantiam, *Neg.* et *Neg. cons.*

Explico. Difficultas haec non differt a superiori nisi verbo tenus, et aequivocatio oritur ex diversa acceptione secundum quam aliquid potest vocari *intrinsecum* substantiae. Siquidem *intrinsecum* dici potest dupliciter, vel quia ipsam rei essentiam constituit, vel quia licet sit realitas essentiae superaddita, tamen ab essentia non dividitur per proprium esse, sed cum illa communicat in uno eodemque esse. Porro accidens licet sit aliquid adveniens principiis constitutivis substantiae, tamen nequit dici aliquid substantiae extraneum, quia communicat cum substantia in uno esse accidentali, cuius proprium receptivum est compositum ex substantia, et quidditate accidentali. Quare esse existentiae quod actuat accidens non est esse entis a substantia extranei, sed est aliquid illius entis quo est substantia, quia, si proprie loqui velimus, per illud esse non accidens, sed substantia existit, non tamquam ens simpliciter, sed tamquam ens quale, vel quantum, vel aliquo modo se habens.

Haec omnia quae verissima sunt et maxime accommodata ad explodendas adversariorum importunitates, unice salvari possunt, si existentia tum accidentium tum substantiae ponatur realiter distincta ab essentia. Si enim existentia accidentis identificaretur cum ipso accidente, tunc accidens haberet esse a substantia extraneum, ideoque non posset illam intrinsecus determinare, cum esset divisum a substantia secundum esse, et nihil assignari posset, quod diceretur coadunativum substantiae et accidentis. Insuper nonnisi verbo tenus diceretur accidens dependere a substantia in essendo, vel esse ens per ordinem ad substantiam; nam non secus ac substantia esset ens absolutum, licet minoris perfectionis.

Oppon. 5.º Substantia est ens maxime determinatum per suum esse substantiale. Atqui quod est omnino determinatum per primum esse, non potest ulterius determinari per formas accidentales ipsum intrinsece efficientes. Ergo in substantiis creatis non dantur accidentia ab ipsis distincta.

Resp. Dist. mai. Substantia est per se maxime determinata in esse substantiali, quo constituitur ens absolute et simpliciter, *Conc.* In omni esse, quo constituitur ens secundum quid, *Neg.* *Contradist. min.* *Neg. cons.*

Explico. In substantiis creatis est duplex determinatio, altera quae procedit ab esse substantiali et primo; altera quae procedit ab esse accidentali et secundario. Quare licet substantia dicatur omnino determinata secundum esse quo constituitur ens absolute et simpliciter, ita ut non possit esse susceptiva alterius esse substantialis, neque illud esse possit habere magis et minus; nihilominus substantia creati est adhuc in potentia ad alias formas accidentales, quae ipsi superveniunt et ipsam determinat ad varios modos essendi secundarios, qui multiplices sunt, et quandoque possunt etiam suscipere magis et minus.

Hoc autem constat tum experientia et a posteriori, tum ratione et a priori. Experientia quidem propter reales mutationes, secundum quas una eademque substantia nostris sensibus sese manifestat diversimode affecta et determinata; quae mutationes cum non sint substantiales, ipsis adversariis nobis consentientibus, nisi revocari velint ad meras apparentias, oportet confiteri esse mutationes accidentales, et consequenter existere realia accidentia. A priori autem eadem veritas probatur eo quod cum esse substantiale cuiuslibet creaturae sit receptum in essentia, creatura per illud esse receptum constituitur in ratione entis definiti ad certum genus, certamque speciem. Verum cum esse sit propter operationem, quae in nulla creatura potest esse substantia, necesse est ut sit accidens ab ea realiter distinctum, nisi dicere velimus, actionem creaturae non differre quidquam a nihilo, et sic concedere in errorem eorum qui veram activitatem causarum secundarum

subvertunt. Ergo substantia creaturae praeter determinationem, quam accipit ex esse substantiali, est necessario in potentia ad alias determinationes, quas mutuatur ex accidentibus, quae ipsi superveniunt. Quocirca ratio a priori cur substantia creata sit in potentia ad formas accidentales per quas perficitur et determinatur, derivanda est ex eo quod esse creaturae sit receptum in subiecto; si enim esset esse irreceptum, tunc esset actus purus in se prae habens omnem essendi nobilitatem et perfectionem, et esset sua actio et sua agendi potentia.

ARTICULUS IV.

AN ACCIDENTIA POSSINT A DEO CONSERVARI IN ESSE SINE SUBIECTO.

STATUS QUAESTIONIS. Explicato discrimine inter essentiam substantiae et essentiam accidentis, et iterum inter esse substantiale et esse accidentale, hic occurrit sane nobilissima quaestio, quae a philosopho christiano haud debet silentio praeteriri propter augustissimum Eucharistiae mysterium. Cum enim accidens ex una parte sit ens realiter distinctum a substantia, ex alia vero parte non sit ens absolute et simpliciter, sed secundum quid et per ordinem ad substantiam, in qua tamquam in subiecto sustentatur in esse; inquirendum venit utrum accidens, quod naturaliter loquendo non potest existere nisi in substantia, quae ipsi praebet fulcimentum in essendo, possit nihilominus per divinam virtutem existere separatam a subiecto. Haec quaestio aliis verbis eo redit ut inquiretur, utrum de essentia accidentis sit actualis inhaesio in subiecto, vel solummodo inhaerentia aptitudinalis seu exigentia inhaesio.

Si enim primum asseritur, consequenter concedendum est, accidens neque divina virtute posse existere separatam a subiecto; nam divina virtute nequit definitio separari a definito: idem enim esset et non esset simul, quod est secum pugnans adversis frontibus ponere. Quod si secundum optionis membrum eligitur, tunc longe diversius res habet, cum haec duo proprie non pugnent inter se: nimirum ens exigens existere in alio, et ens, quod servata illa naturali exigentia essendi in alio, non existit de facto in subiecto, quia Dei omnipotentis virtus supplet causalitatem subiecti sustentantis. Quocirca ad vitandas equivocationes in quaestione dirimenda non erit inopportunum quaedam per ordinem adnotare.

Principio quidem monemus controversiam a nobis extendi ad omnia et singula accidentia, quae realiter distinguuntur a substantia, cum fere omnes Scholastici Doctores profiteantur, quaedam accidentia non posse existere illo pacto separata a subiecto. Doctrinam ergo sic proponimus ut tueamur, essentiam accidentis salvari per hoc quod

naturaliter exigit sustentari a subiecto ut existat in rerum natura, ita tamen ut non repugnet, illa naturali exigentia manente, Deum posse per miraculum supplere causalitatem sustentativam subiecti, et conservare accidens in esse seorsum a subiecto. Quod si aliquod accidens a Deo conservari haud possit separatam a subiecto, hoc non est derivandum a communi essentia et definitione accidentis, sed ex peculiari ratione talis vel talis accidentis. Haec autem ratio minime extendi valet ad omnia accidentia, et praesertim ad quantitatem, quae existit in mysterio Eucharistiae separata a subiecto, et fungitur vice subiecti sustentantis reliqua accidentia panis et vini, uti saporem, colorem, figuram, et sic porro.

Secundo animadvertimus ad nostram doctrinam propugnandam non esse necessarium ut positive et evidenter probetur possibilitas huius separationis accidentium a substantia; sed sufficit ostendere argumenta quae oppositam impossibilitatem obrudunt, non rite concludere. Nam dubium omnino est, et satis litigiosum, an ratio humana praesidio revelationis exuta cernere potuisset possibilitatem accidentis existentis seorsum a substantia; quemadmodum etiam nunc acriter certant inter sese philosophi Christiani et Doctores Scholastici, an quaedam determinata accidentia possint separata a subiecto per miraculum existere; ea praesertim quae sunt modi quidam determinativi alterius accidentis, vel quae ad capacitatem subiecti intenduntur vel remittuntur.

Diversae philosophorum sententiae. Omissis philosophis illis, qui licet realem distinctionem substantiae ab accidentibus cum Aristotele admittant; tamen Christianam revelationem ignorantes, nihil de hac quaestione attigerunt, inter philosophos Christianos multiplex fuit hac de re opinatio. Prima ergo sententia est eorum, qui docentes, accidentia esse formas realiter distinctas a subiecto, et iterum propugnantes in qualibet re creata essentiam non distinguunt realiter ab existentia, consequenter istis duobus placitis tui sunt accidentibus competere absolute et per se rationem entis, ideoque a Deo posse creari et conservari seorsum a substantia. In istorum quippe sententia quidquid est ab alio realiter distinctum potest realiter separari et seorsum ab illo existere. Haec doctrina plus minusve aperte traditur a Scotistis, ideoque ipsi negant aptitudinalem inhaerentiam seu exigentiam naturalem inhaerendi esse de essentia accidentium, et ex eo impugnant realem distinctionem essentiae ab existentia, quod essentia non possit realiter separari ab existentia; qua ex ratione rite inferitur, omne realiter distinctum esse separabile.

Secunda sententia quae e regione opponitur primae est illorum philosophorum, qui renovantes cum Cartesio dogma Leucippi, Democriti, et Epicuri negantium omnes causas rerum formales, decernunt accidentia omnia non differre realiter a substantia, ideoque neque

divina virtute posse ab ipsa separari. Huius sententiae defensores suam doctrinam derivant ex iisdem placitis, ex quibus Scotistae oppositam confirmabant. Profitentur ergo cum primis essentiam non esse realiter distinctam ab existentia, ideoque quamlibet realitatem esse ens absolute et intrinsece independens ab omni alia realitate. Verum ex hoc deducunt, et quemadmodum videtur, magis congruenter, non dari in natura nisi substantiam, et ea quae a nobis voicantur accidentia, non esse nisi diversas substantiae determinationes cum ipsa substantia realiter identificatas.

Tertia demum sententia, quae ducta ex principiis peripateticis est S. Thomae eiusque adstipulatorum prorsus reicit utrumque illud commune Scotistarum, et recentiorum atomistarum dogma, nempe essentiam et existentiam in creaturis realiter identificari, et consequenter ens dici absolute de quolibet inferiori. Quocirca ex oppositis proficiscens principis, nimirum decernens in nulla re creata essentiam identificari cum existentia; et consequenter affirmans ens dici absolute et simpliciter de substantia; de accidente vero dici secundum quid et per ordinem ad substantiam, concludit accidentia esse formas realiter distinctas a subiecto et vi suae essentiae naturaliter exigere sustentari a subiecto in esse: insuper addit minime repugnare, hanc naturalem exigentiam posse a Deo per miraculum suppleri, et ideo quaedam accidentia simul cum naturalis illa exigentia inhaesionis sibi vindicare potentiam obedientialem existendi seorsum a subiecto, licet non omne quod sit ab altero realiter distinctum possit ab ipso separari.

PROPOSITIO.

Non repugnat aliquid accidens, et praecipue quantitatem posse per divinam virtutem conservari in esse seorsum a substantia.

Prob. prop. Intrinsece repugnaret etiam per miraculum a Deo patratum, accidentia existere seorsum a substantia, si essentia accidentis quae per definitionem declaratur, includeret actualem inhaesionem in subiecto, seu diceret esse in subiecto. Atqui essentia accidentis seu eius definitio hoc non importat. Ergo non sunt duo pugnantia secum, dari reale accidens, et non existere in subiecto.

Evol. arg. Ad maiorem quod attinet eius veritas exinde elucet quod cum per nullam potentiam neque creati neque increati agentis definitio possit separari a definito, si essentia subiecti esset actualis inhaesio in substantia, eviderent repugnaret accidens separatum a substantia; quia simul esset accidens et non accidens, quod est duo contradictoria esse simul vera. *Minor* vero sic suadetur: essentia accidentis vel eius definitio, uti notat Aquinas, non est: *Ens in alio vel esse in alio*, quia in

hac definitione ens sumeretur ut genus; quod est contra notionem entis, quae non est univoca sed analogica. Contra definitio accidentis est: *Res cuius quidditati debetur esse in alio*. Porro si definitio accidentis esset *ens in alio*, tunc illa definitio importaret actualem inhaesionem, qua ablata, destrueretur essentia et definitio accidentis: in alia vero definitione habetur solummodo exigentia inhaesionis, quae potest in accidente remanere, etiamsi accidens per divinam virtutem separaretur a subiecto, et a Deo conservetur in esse; et sic per realem separationem accidentis a substantia non perimitur essentia et definitio accidentis.

Consequentia autem factae rationis ex eo declaratur a S. Thoma, quod cum Deus sit prima causa omnium rerum omnia efficiens et in esse conservans a qua tum substantia tum accidens magis dependit in esse, quam a suis naturalibus principiis, nam causa prima fortius et intimius attingit effectum quam causa secunda, ipse possit supplere causalitatem substantiae et praeter naturae ordinem et exigentiam conservare accidentia in esse. Hanc rationem pluribus in locis versat S. Thomas. Ad rem confirmandam satis est sequentia eius verba sub oculis ponere: « In omnibus causis ordinatis, secundum Philosophum in libro *de Causis*, prima causa vehementius imprimit in causatum causae secundae, quam etiam causa secunda... Universalis autem causa et prima entium Deus est non solum substantiarum, sed etiam accidentium; sed etiam procedunt ab eo ordine quodam. Nam mediantibus substantiae principis accidentia producuntur; unde secundum naturae ordinem accidentia a principis substantiae dependent ut sine subiecto esse non possint; tamen per hoc non excluditur, quin Deus quasi causa prima possit accidentia in esse servare, substantia remota » (1).

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

Oppon. 1.º Esse in subiecto cadit in definitione accidentis, cum esse accidentis sit inesse. Atqui si esse in subiecto ingreditur definitionem accidentis, repugnat accidens sine substantia. Ergo neque per divinam virtutem potest accidens existere separatum a subiecto.

Resp. Dist. mai. Esse in subiecto cadit in definitione accidentis, si accidens definitur per additionem, nempe per aliquid additum essentiae, *Conc.* Si accidens definitur unice per essentiam, *Neg. Contradist. min.* et *Neg. Cons.*

Explic. Cum definitio alicuius formae possit fieri vel per principia declarantia quidditatem illius formae, nempe per essentialia eius, vel per subiectum illius formae, quod est aliquid additum essentiae

(1) *Quodl.* 9, a. 5; cf. etiam 3 p. q. 77, a. 1; et in 4 *Sent. Dist.* 12, q. 1, a. 1.

et extra essentiam definiti, patet non periri essentiam definiti seu formae, etiamsi tollatur subiectum, quod ponebatur in illa definitione, quae est per additamentum; quia subiectum additum non est de essentia accidentis. Rem sic enodat S. Thomas: « Cum dicitur accidentis esse est inesse, vel qualitercunque ponatur subiectum in definitione accidentis, intelligitur esse definitio per additionem (ut probatur 7 *Metaph.* text. 17). Et dicitur definitio per additionem quando in definitione ponitur aliquid quod est extra essentiam definiti, sicut nasus ponitur in definitione simi. Hoc autem est propter naturalem dependentiam accidentis a subiecto. Sed hoc non impediendo, Deus potest accidentia sine subiecto conservare, nec tamen sequitur contradictoria simul esse vera, quia subiectum non est de substantia accidentis » (1).

Oppon. 2.º Si accidentis existeret sine subiecto, esset ens in se. Atqui esse ens in se nunquam potest competere accidenti, cum sit definitio substantiae. Ergo intrinsece repugnat accidentis separatum a subiecto.

Resp. Dist. mai. Esset ens in se, idest esset res cuius quidditati competeret esse in se, *Neg.* Esset res, quae miraculose haberet esse in se et non in alio, *Conc. Contradist. min.* Accidenti nullatenus competere potest, ut sit res cui debetur esse in se, *Conc.* Nullatenus accidentis potest habere esse non in subiecto, *Subdist.* Naturaliter, iterum, *Conc.* Supernaturaliter, *Neg.*

Explico. Uti cuilibet consideranti patet, aliud est dicere: accidentis habet esse in se et non in alio, et aliud est affirmare, accidentis esse rem cuius quidditati debeat esse in se et non in alio. Hoc secundum est absurdum, cum tribueretur accidenti definitio substantiae; primum licet naturaliter sit falsum et impossibile, tamen supernaturaliter potest esse verum. Discrimen hoc sic dilucide assignatur ab Aquinate: « Esse non potest poni in definitione alicuius generis et speciei, quia omnia particularia ununtur in definitione generis vel speciei, cum tamen genus vel species non sint secundum unum esse in omnibus, et ideo haec non est vera definitio substantiae: Substantia est quod per se est; vel accidentis est quod est in alio; sed est circumlocutio verae descriptionis, quae talis intelligitur: Substantia est res cuius naturae debetur esse non in alio: Accidentis vero est res cuius naturae debetur esse in alio. Unde patet quod quamvis accidentis miraculose sit non in subiecto; non tamen pertinet ad definitionem substantiae; non enim per hoc eius naturae debetur esse non in alio; nec egreditur definitionem accidentis, quia adhuc eius natura remanet talis, ut ei debeat esse in alio » (2).

(1) *Quodlib.* 9, a. 5 ad 1.

(2) *Quodlib.* 9, a. 5 ad 2: cf. etiam 3 p. q. 77, a. 1 ad 2.

Oppon. 3.º Accidentis est ens a natura ordinatum ad existendum in substantia. Atqui quod ex sua natura ordinatur ad existendum in substantia, non potest existere extra substantiam. Ergo repugnat accidentis separatum a subiecto.

Resp. Dist. mai. Accidentis ordinatur a natura ad existendum in subiecto, ita ut per miraculum existere possit sine subiecto, *Conc.* Ita ut non possit miraculose existere in se, *Neg. Contradist. min.* Quod ordinatur ad existendum in substantia non potest naturaliter existere extra substantiam, *Conc.* Non potest per miraculum existere sine substantia, *Neg.*

Explico. Solutio est clara, nam haec difficultas fieri potest contra omnes effectus miraculosos, qui non sunt secundum naturae exigentiam eiusque communem legem, uti est resuscitatio mortui vel illuminatio caeci; sed sunt secundum privilegium gratiae (1).

Oppon. 4.º Ut accidentis posset existere separatum a substantia, Deus deberet supplere causalitatem substantiae, quae sustentat accidentis in esse. Atqui repugnat Deum sustentare in esse accidentis. Ergo accidentis non potest existere sine substantia.

Resp. Dist. mai. Deus deberet supplere causalitatem substantiae, nempe fungi munere subiecti ab accidente determinati, *Neg.* Idest aliquid efficere in accidente, quod ipsi tribuat, ut possit existere sine subiecto, *Conc. Contradist. min.* Repugnat Deum esse subiectum accidentis, *Conc.* Repugnat Deum sua virtute causare in accidente modum existendi sine subiecto, *Neg.* et *Neg. conc.*

Explico. Cum affirmamus Deum separare accidentis a substantia, ita ut accidentis quodammodo existat in se ad modum substantiae, non dicimus Deum supplere causalitatem substantiae, perinde ac accidentis inhaereat Deo. Hoc quippe esset dictu absurdissimum, cum adstrueretur non solum accidentis corporeum afficere substantiam spiritualem; sed etiam determinare, et perficere actum purissimum, qui est Deus. Sensus ergo propositionis est, Deum sua omnipotenti virtute aliquid efficere in accidente per quod accidentis existat ad modum substantiae. Deus quippe relate ad creaturas haud potest fungi munere causae materialis vel formalis; sed solum efficientis et finalis, quae sunt extrinsecae causato. Neque per hanc Dei operationem, per quam accidentis existit sine subiecto, mutatur accidentis in substantiam; nam non tribuitur accidenti, quod ex vi suae essentiae non sit in subiecto, sed ex divina virtute sustentante; et ideo non desinit esse accidentis, quia non separatur ab eo definitio accidentis, quae est aptitudo ad subiectum, quae semper manet in eo, non actualis inhaerentia, nec competit ei definitio substantiae (2).

(1) Cf. S. THOM. 3 p. q. 77, a. 1 ad 1.

(2) S. THOM. 3 p. q. 77, a. 1 ad 2.

Oppon. 5.º Forma substantialis non subsistens nullo pacto potest existere separata a materia. Atqui si Deus hoc efficere nequit, a fortiori non potest separare accidens a subiecto, cum accidens magis distet a substantia. Ergo repugnat accidens existere sine subiecto.

Resp. Dist. mai. Forma substantialis non subsistens non potest a Deo separari a materia, quia est materialis, *Neg.* Quia per subiectum habet ut sit haec et non alia, idest individuatur, *Conc. Dist. min.* Si Deus non potest separare formas substantiales, non potest separare formam accidentalem, quae est quantitas, *Neg.* Alias formas accidentales, *Conc. et Neg. cons.*

Explico. Responso mox data dependet a doctrina quam ex principiis S. Thomae exposuimus de individuatione essentiae seu formae materialis. Forma quippe materialis sive sit substantialis sive accidentalis non distinguitur ab alia eiusdem speciei, nisi per materiam seu subiectum, et sic multiplicatur numerice in eadem specie. Porro ex hoc censu una quantitas dimensiona excipitur, uti suo loco explicavimus, quae per se individuatur propter situm seu ordinem et positionem partium in toto. Praestat in memoriam revocare haec S. Thomae verba: «Habet hoc proprium quantitas dimensiona inter accidentia reliqua, quod ipsa secundum se individuatur; quod ideo est quia positio, quae est ordo partium in toto, in eius ratione includitur: est enim quantitas positionem habens. Ubi cumque autem intelligitur diversitas partium eiusdem speciei necesse est intelligi individuationem, nam quae sunt eiusdem speciei non multiplicantur nisi secundum individuum, et inde est quod non possunt apprehendi multae albedines nisi secundum quod sunt in diversis subiectis, possunt autem apprehendi multae lineae, etiamsi secundum se considerentur; diversus enim situs qui per se lineae inest, ad pluralitatem linearum sufficiens est (1). Adde quod si forma aliqua materialis praeter quantitatem separaretur a materia, dicenda foret forma intelligibilis et spiritualis, quia foret separata a materia et a conditionibus materialibus. Qui vero concedunt, non solum quantitatem, sed etiam alia accidentia esse separabilia a substantia (2), consequenter hoc assertum extendunt etiam ad formas substantiales non subsistentes. Nos vero in hac re satis abscondita subscribimus doctrinae S. Thomae tum in se spectatae, tum propter arctam connexionem cum aliis philosophiae capitibus.

Oppon. 6.º Omnia accidentia individuantur per substantiam. Atqui si accidentia individuantur per substantiam, non possunt existere separata a substantia. Ergo repugnat accidens separatum.

Resp. Dist. mai. Omnia accidentia habent proprium esse per substantiam, *Conc.* Habent esse distinctum a quolibet alio per sub-

(1) *Contra gent.* lib. IV, cap. LXV.

(2) *DURANDUS*, in 4 *Sent.* Dist. 12, q. 1.

stantiam, *Neg. Dist. min.* Si haberent esse et distinguerentur a quolibet alio per substantiam, non possent separari, *Conc. Secus, Neg.*

Responso intelligitur ex iis quae in explicatione superioris difficultatis explanavimus iuxta doctrinam Angelici Doctoris; nam illi auctores qui post Durandum opinantur, omnes essentias esse per se ipsas individas, difficultatem solverent absolute negando propositionem maiorem.

Oppon. 7.º Accidens educitur de potentia subiecti. Atqui id quod educitur de potentia subiecti nullo pacto potest esse sine subiecto; nam educi de potentia subiecti significat subiectum fieri actu sub illa forma id quod prius erat in potentia. Ergo accidens non potest separari a substantia.

Resp. Dist. mai. Accidens educitur de potentia subiecti, idest id quod fit non est accidens, sed compositum ex subiecto et accidente, *Conc.* Ita fit compositum ex subiecto et forma, ut forma illa per miraculum non possit conservari in esse sine subiecto, *Neg. Dist. min.* Quod educitur de potentia subiecti non potest existere sine subiecto, naturaliter, *Conc.* Supernaturaliter, *Neg.*

Explico. Cum aliquod subiectum fit actu per eductionem formae de potentia ipsius, hoc significat, formam illam ita causari dependenter a subiecto, ut esse quod illam consequitur non recipiatur in forma, sed in composito ex subiecto et forma, et ideo id quod proprie fit et existit tali vel tali modo non est forma sed subiectum; sic, ut exemplo S. Thomae utamur, albedo non dicitur esse alba, sed nix per albedinem (1). Hoc autem non impedit, quominus aliquod accidens per divinam virtutem existat per aliquod esse, quod in ipso solo recipiatur. Tunc accidens dicitur id quod est seu habet esse; non id quo subiectum determinatur ad esse aliquod secundarium. Non enim ostenditur esse in hoc conceptum pugna.

Oppon. 8.º Si accidens potest existere sine subiecto, tunc est forma superexcedens potentiam materiae. Atqui huiusmodi forma dicitur forma subsistens. Ergo.

Resp. Dist. mai. Est forma supergrediens potentiam materiae, si naturaliter potest existere sine subiecto, *Conc.* Si supernaturaliter potest existere sine materia, *Neg. Contradist. min. et Neg. cons.*

ARTICULUS V.

DE HABITUDINE SUBSTANTIAE AD DIVERSA ACCIDENTIA.

CONTINUATIO RERUM. In superioribus articulis declaravimus naturam et essentiam formae accidentalis seu accidentis, et duas potissimum quaestiones explicare aggressi sumus, nimirum: utrum

(1) 3 p. q. 77, a. 1 ad 4.